

KVTES:n mukaisen esimerkkiruokailun käytäntö

Yhteistyötoimikunta 14.10.2024 § 39

Siikalatvan kunnan hallintosäännön 25 §:n mukaan lautakunnan yleiset tehtävänä on muun muassa määritellä alaisensa toiminnan toimintapolitiikka. Lautakunnan yleiseen ratkaisuvaltaan kuuluu päättää muut toimialaansa kuuluvat asiat, ellei laista, asetuksista ja hallintosäännöstä muuta johdu.

Siikalatvan kunnassa on valvontaruokailuja koskeva lautakunnan päätös (Koulutuslautakunta 1.10.2009 § 64). Päätöksen mukaan *”kouluruokailuista peritään opettajilta ja oppilaita valvovilta koulunkäyntiavustajilta ns. valvontaruokailun ravintoetu ja muilta koulun henkilökuntaan kuuluvilta (mm. kanslia- ja keittiöhenkilökunta) varsinaisen laitoshuokailun ravintoetu alkaen 1.1.2009.”*

KVTES VI luku, § 4, mom. 2:n mukaan mikäli viranhaltija/työntekijä koulussa, päiväkodissa taikka lastenhuoltolaitoksessa, sairaalassa tai muussa hoitolaitoksessa *työvuorossa ollessaan määrätään osallistumaan valvojana tai ohjaajana ruokailuun ns. esimerkkiruokailijana, ei aterialla tällöin peritä korvausta*. Tällöin viranhaltijalle/työntekijälle muodostuu ruokailusta verohallinnon luontoisetupäätöksen mukainen ravintoetu.

Esimerkkiruokailija ei pelkästään valvo ruokailutilannetta ja ylläpidä järjestystä, vaan hän ruokailee esimerkkinä lasten tai oppilaiden kanssa. Esimerkkiruokailun voi nähdä nojautuvan sosiaalisen oppimisen teoriaan, jonka mukaan lapset kopioivat aikuisen käytöstä ja sitä kautta oppivat toimimaan toivotulla tavalla.

Esimerkkiruokailija toimii esimerkkinä ruokailun kaikissa vaiheissa: ruuan ottamisessa, syömisessä, ruokapöytäkeskustelussa ja muissa pöytätapoissa sekä ruokailusta poistumisessa.

Ravintoetu

Verohallinnon mukaan ravintoedulla tarkoitetaan järjestelyä, jossa työnantaja tarjoaa palkansaajalle aterian käypää hintaa alempaan hintaan tai täysin vastikkeetta. Työnantaja voi järjestää ravintoedun useilla eri tavoilla. Edun järjestämistapa vaikuttaa edun arvon laskentaperusteisiin, joista säädetään luontoisetupäätöksessä.

Laitoshuokailulla tarkoitetaan ruokailua, joka on järjestetty potilas, oppilas tai muuna vastaavana ruokailuna. Kyse on ruokailusta, jota ei ole järjestetty ensisijaisesti henkilökuntaa varten.

Luontoisetupäätöksen 12 §:ssä on vahvistettu omat ravintoetuarvot muun muassa laitoshuokailulle ja oppilasaterialle tai muun vastaavan valvonnan yhteydessä saadulle aterialle (esimerkkiruokailu).

Vuonna 2024 esimerkkiruokailussa tarkoitetun valvonta-aterian verotusarvo on 5,10 € ja valvontatehtäviä sisältämättömän laitospuokailun verotusarvo on 6,37 €. Verotusarvot tarkistetaan vuosittain.

Käytännössä verotusarvo tarkoittaa sitä, että arvo lasketaan edun saajan tuloksi, josta hän maksaa veroprosenttinsa verran veroa. Ruokailun todelliseksi hinnaksi jää siis verotusarvo kerrottuna henkilön veroprosentilla. Verotusarvo ymmärretään usein väärin, ja monet kasvattajat ovat siinä käsityksessä, että he maksavat työpaikalla syömistään aterioista 5,10 € / ateria. Todellisuudessa esimerkiksi 2000 € bruttopalkkaa saava työntekijä, jonka veroprosentti on 20 %, maksaa yhdestä ateristi 1,02 €.

Ravintoedun tarjoaminen automaattisesti kaikille koulun henkilökuntaan kuuluville ei ole tarkoituksenmukaista ja lisäksi valvontaruokailun tulee perustua siihen, että tähän määrättyyn tehtävään tosiasiallisesti kuuluu esimerkkiruokailijan tehtävät.

Työntekijöiden yhdenvertaisen kohtelun kannalta nykyistä käytäntöä on tarve tarkentaa.

Esittelijä: Hallintojohtaja Jouni Tirola

Päätösehdotus: Yhteistyötoimikunta suosittelee, että sivistyslautakunta päättää seuraavaa:

1. nykyinen käytäntö (kouluruokailuista peritään opettajilta ja oppilaita valvovalta koulunkäyntiavustajilta ns. valvontaruokailun ravintoetu ja muilta koulun henkilökuntaan kuuluvilta mm. kanslia- ja keittiöhenkilökunta varsinaisen laitospuokailun ravintoetu) on voimassa 31.10.2024 saakka.
2. Esimerkkiruokailuun määrätty työntekijä/viranhaltija saa aterioida edelleen valvonta-aterian verotusarvon mukaisesti (ravintoetu). Ravintoetu lisätään työntekijän bruttopalkkaan ja työntekijä maksaa ruokailusta vain veroprosenttinsa mukaisen veron osuuden.
3. Muut työntekijät/viranhaltijat, jotka ruokailevat kouluilla, eivätkä valvo oppilaita esimerkkiruokailun omaisesti, eivät ole oikeutettuja ravintoetuu. Heidän osaltaan ruokailun hinta on verotusarvon mukainen valvontatehtäviä sisältämätön laitospuokailun hinta. Tämä hinta / ateria peritään henkilön palkasta, jos hän syö koululla tarjottavan lounaan.

Päätös: Päätösehdotuksen mukaisesti sillä lisäyksellä, että kokouksessa käsitelty periaatteet lähetetään sivistyslautakunnalle.

Yhteistyötoimikunta evästä sivistyslautakuntaa seuraavasti: Sivistyslautakuntaa pyydetään huomioimaan toiminnan suunnittelussa valvontaruokailuun liittyvän tarkemman ohjeistuksen tarpeen, jossa otetaan huomioon muun muassa työsuojelliset ja oppilasturvallisuuden näkökohdat päivittäisessä ruokailussa ja sen valvomisessa.

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2010:93 todennut, että vakiintunut käytäntö voi muuttaa ja täydentää työsopimuksessa sovit-
tuja taikka työsuhteessa muuten noudatettavia ehtoja. Työnantajan
ja työntekijän yhteisesti noudattama menettely voi siten muodostua
sitovaksi käytännöksi työsopimussuhteessa. Samoin työnantajan
yksipuolisesti myöntämä etuus voi vakiintua työsuhteen sitovaksi
ehdoksi.

Oikeuskäytännössä on edellytetty, että käytännön tulee olla jatkunut
pitkähkön ajan, jotta sitä voitaisiin pitää vakiintuneena. Toisaalta oi-
keuskäytännön mukaan käytännön pitkäkestoisuus ei yksin riitä te-
kemään siitä sitovaa esimerkiksi tilanteissa, joissa työnantaja on
vuosittain tehnyt etuutta koskevia päätöksiä (mm. KKO 2010:93,
KKO 1989:92 ja KKO 1984 II 135).

Oikeuskirjallisuudessa on käytännön vakiintuneisuutta ja sitovuutta
arvioitaessa annettu keston lisäksi merkitystä muun ohella käytän-
nön toistuvuudelle, käytännön sisällön selvyydelle ja yksiselitteisyy-
delle, käytännön johdonmukaiselle noudattamiselle sekä osa-puolten
sitoutumistahdolle. Palkkausta tai muita työsuhteeseen välittömästi
liittyviä taloudellisia etuja koskevan vakiintuneen käytännön on todet-
tu voivan muodostua osapuolia sitovaksi. (Kari-Pekka Tiitinen –Tarja
Kröger, Työsopimusoikeus, 6. painos 2012, Martti Kairinen, Työoi-
keus perusteineen, 11. painos 2009 ja Matleena Engblom, Työsuh-
teen ehdot: määräytyminen, tulkinta ja muuttaminen, 2. painos
2013).

KVTES VI 4 § 2 mom. verotettava luontaisetu on tarkoitettu viranhäl-
tijälle /työntekijälle joka koulussa, päiväkodissa, lastenhuoltolaitok-
sessa, sairaalassa ja muussa hoitolaitoksessa työvuorossa olles-
saan on määrätty osallistumaan valvojana tai ohjaajana ruokailuun
ns. esimerkkiruokailijana. Jos opettaja on määrätty näihin tehtäviin,
on hän oikeutettu luontaisetuateriaan. Jos tällaista työtehtävää ei ole
opettajalle määrätty, ei ole oikeutettu luontaisetuateriaan.

Kysymys on siitä, miten Siikalatvan kunta työnantajana katsoo tar-
koituksenmukaiseksi järjestää oppilaiden valvonnan ja ohjaamisen
heidän ruokaillessaan. Mikäli esimerkiksi alakoulun opettajat ruokai-
levat lähtökohtaisesti luokkansa kanssa, he ovat siten oikeutettuja
luontaisetuateriaan. Sen sijaan päiväkodissa esimerkkiruokailijaksi
lasketaan kaikki, jotka ovat työvuoron aikana määrätty ohjaamaan ja
valvomaan ruokailua.

Opettajat eivät ole työsopimussuhteisia. Virkasuhteisen henkilöstön
osalta muutokset ovat siis mahdollisia. Siikalatvan kunnassa on tar-
ve kirjata periaatteet eli miten on menetelty aikaisemmin ja miten

menetellään jatkossa ja miksi käytäntö muuttuu. Muutos on tarve käsitellä yhteistoimintamenettelyssä yhteistyötoimikunnassa.

Esimerkkiruokailun käytänteiden mahdolliset muutokset koskevat 1.1.2026 alkaen opetuspalveluiden virkasuhteisia työntekijöitä.

Työsopimussuhteisten (koulunkäynninohjaajat, sihteerit) osalta kyse on kunnan vakiintuneesta käytännöstä ja mahdolliset muutokset tulee tarkastella tarvittaessa erikseen myöhemmin.

Opetus- ja varhaiskasvatuspalvelut ovat kuulleet henkilökuntaa syksyn 2024 ja kevään 2025 aikana.

Siikalatvan kunta katsoo tarkoituksenmukaiseksi järjestää oppilaiden valvonnan ja ohjaamisen heidän ruokaillessaan seuraavasti:

- perusopetuksen alaluokilla luokanopettajat toimivat esimerkkiruokailijoina ja ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- perusopetuksen yläkoulussa ruokailuvalvontaan määrätyt opettajat (kaksi/ruokailu) ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- lukiossa opettajat eivät suorita ruokailuvalvontaa, joten he eivät ole oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- tarpeenmukaisesti ruokailuvalvontaan erikseen määrätyt opettajat ovat valvontapäivinä oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- ei valvontaa suorittavat opettajat ja rehtorit eivät ole oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun. Heidän osaltaan ruokailun hinta on verotusarvon mukainen valvontatehtäviä sisältämätön laitospuokailun hinta. Tämä hinta/ateria peritään henkilön palkasta, jos hän syö koululla tarjottavan lounaan.
- koulusihteerit, jotka eivät suorita valvontaa ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun (laitospuokailu)
- työsuhteiset koulunkäynninohjaajat ovat oikeutettuja verotettaan luontaisetuun (valvontaruokailu tai laitospuokailu)

Esittelijä: Vt. sivistysjohtaja Riikka Leinonen

Päätösehdotus: 1. Sivistyslautakunta toteaa, että on syytä harkita esittelyn mukaista muutosta opetuspalveluiden virkasuhteisten opettajien osalta KVTES:n mukaisen esimerkkiruokailun käytänteisiin 1.1.2026 alkaen.
2. Sivistyslautakunta päättää pyytää yhteistyötoimikunnalta lausuntoa esitettyyn muutokseen opetuspalveluiden virkasuhteisten opettajien osalta KVTES:n mukaisen esimerkkiruokailun käytänteisiin 1.1.2026 alkaen.

Päätös: Päätösehdotuksen mukaisesti.

Esittelijä	Hallintojohtaja Jouni Tirola
Päätösehdotus	Päätösehdotus annetaan kokouksessa.
Päätös	Yhteistyötoimikunta lausuu seuraavaa: - Yhteistyötoimikunta suosittelee esimerkkiruokailukäytäntöä 1.1.2026 alkaen sivistyslautakunnan esityksen mukaisesti. - Ruokailutilanteen turvallisuus ja sujuvuus on tärkeää varmistaa esimerkkiruokailukäytännöissä. - Varhaiskasvatuksessa toimittaisiin olemassa olevien käytäntöjen mukaisesti. - Todetaan, että esimerkkiruokailukäytäntö on yhteistoimintavelvoitteen mukaisesti käsitelty.

Sivistyslautakunta 26.11.2025 § 101
338/01.00.01/2024

Yhteistyötoimikunta käsitteli esimerkkiruokailua koskevaa ohjeistusta kokouksissaan 14.10.2024 (§ 39) ja 27.10.2025 (§ 36). Taustalla on tarve tarkentaa ja yhdenmukaistaa esimerkkiruokailuun liittyvä käytäntö.

KVTES VI luvun 4 § 2 mom. mukaan viranhaltija tai työntekijä, joka on työvuoressa määrätty osallistumaan ruokailuun valvojana tai ohjaajana esimerkkiruokailijana, on oikeutettu ravintoetuun. Käytäntö on tulkittu kunnissa vaihtelevasti.

Siikalatvassa nykyinen käytäntö perustuu vuoden 2009 koulutuslautakunnan päätökseen. Nyt tarkasteltava ohjeistus määrittää, miten esimerkkiruokailu ja ravintoetu toteutetaan eri koulutusasteilla sekä eri henkilöstöryhmien osalta.

Syksyn 2024 ja kevään 2025 aikana opetus- ja varhaiskasvatuspalvelut ovat kuulleet henkilöstöä. Yhteistyötoimikunta totesi 27.10.2025, että asia on käsitelty yhteistoimintavelvoitteen mukaisesti ja esitti suosituksen hyväksyä esimerkkiruokailukäytäntö 1.1.2026 alkaen sivistyslautakunnan aiemman linjauksen mukaisesti.

Tarkennettu malli sisältää seuraavat periaatteet:

- perusopetuksen alaluokilla luokanopettajat toimivat esimerkkiruokailijoina ja ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- perusopetuksen yläkoulussa ruokailuvalvontaan määrätty opettajat (kaksi/ruokailu) ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- tarpeenmukaisesti ruokailuvalvontaan erikseen määrätty opettajat ovat valvontapäivinä oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- lukiossa opettajat eivät suorita ruokailuvalvontaa, joten he eivät ole oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun

- ei valvontaa suorittavat opettajat ja rehtorit eivät ole oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun. Heidän osaltaan ruokailun hinta on verotusarvon mukainen valvontatehtäviä sisältämätön laitosruokailun hinta. Tämä hinta/ateria peritään henkilön palkasta, jos hän syö koululla tarjottavan lounaan.

Tarkennettu ohjeistus selkeyttää käytäntöä, vahvistaa yhdenvertaista kohtelua ja tuo toimintatapaan johdonmukaisuutta.

Toimivaltaperuste

Siikalatvan hallintosäännön 25 § mukaan lautakunta määrittelee alaisensa toiminnan toimintapolitiikan ja päättää toimialansa muista asioista, ellei laista tai hallintosäännöstä muuta johdu. KVTES:n määräykset ja verohallinnon luontoisetupäätös ohjaavat esimerkkiruokailun toteutusta.

Arviointi

Tarkennettu esimerkkiruokailukäytäntö yhtenäistää henkilöstön kohtelua eri koulutusasteilla ja selventää, milloin luontaisetu syntyy. Selkeä ohjeistus tukee esihenkilöiden johtamista ja henkilöstön ymmärrystä ravintoedun määräytymisestä.

Ruokailutilanteissa on tärkeää varmistaa sekä oppilaiden turvallisuus että toiminnan sujuvuus. Tarkennettu esimerkkiruokailukäytäntö selkeyttää vastuuta ja tukee näiden tavoitteiden toteutumista.

Muutokset koskevat virkasuhteisia opetuspalveluiden työntekijöitä 1.1.2026 alkaen. Työsuhteisten osalta asiaa tarkastellaan tarvittaessa erikseen myöhemmin.

Esittelijä

Sivistysjohtaja Susanne Nyman

Päätösehdotus

Sivistyslautakunta päättää:

1. hyväksyä KVTES:n mukaisen esimerkkiruokailun tarkennetut periaatteet 1.1.2026 alkaen tämän esittelyn mukaisesti;
2. todeta, että esimerkkiruokailukäytäntöä noudatetaan opetuspalveluiden virkasuhteisissa tehtävissä alkaen 1.1.2026;
3. todeta, että varhaiskasvatuksessa toimitaan edelleen nykyisten käytäntöjen mukaisesti.

Päätös

Päätösehdotuksen mukaisesti.